

กลวิธีประกอบสร้างสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ

Strategies Used in Creation of Power Thai Expressions

อริยานุวัฒน์ สมายกุล¹ / วรวรรณ์ ศรียาภัย²
Ariyanuwat Smathayakun / Warawat Sriyaphai

¹⁻² สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
Thai Language Program, School of Liberal Arts, University of Phayao

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แต่เพิ่มค่าร้อยละ โดยการวิเคราะห์ที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ จำนวน 7,936 สำนวน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงตามแนวคิดของ มิเชล ฟูโกต์ ได้ 1,326 สำนวน ผลการวิจัยพบว่า 1) สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่เกี่ยวกับความเป็นไปของสังคมพบเพื่อเชิงอำนาจจำนวน 888 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 66.96 จำแนกได้ 9 ประเด็น คือ (1) หน้าที่การงาน (2) การติดต่อสื่อสาร (3) การคมนาคม (4) การติดสินบน (5) การกลั่นแกล้ง (6) การทรยศหักหลัง (7) การดำรงชีวิตของคนในสังคม (8) การทำมาหากิน (9) ข้อคิดข้อเตือนใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิต 2) สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีมาเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีพบเพื่อเชิงอำนาจจำนวน 273 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 20.58 จำแนกได้ 6 ประเด็น คือ (1) วัฒนธรรมประเพณี (2) ความเชื่อทางศาสนา (3) ด้านไสยศาสตร์ (4) การปกครองคน (5) การแบ่งชนชั้น (6) หลักกฎหมาย 3) สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีมาเกี่ยวกับอุปนิสัยและความประพฤติพบเพื่อเชิงอำนาจจำนวน 165 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 12.44 จำแนกได้ 2 ประเด็น คือ (1) อุปนิสัยใจคอ (2) ความประพฤติของคนทั่วไปในสังคม

คำสำคัญ : กลวิธี สำนวนไทย เชิงอำนาจ

Abstract

The purpose of the current study was to analyze origins of power in Thai expressions. The study was conducted in the qualitative design supported by numerical data, percentage. 7,936 epigrams having characteristic of power expressions were analyzed. The samples of 1,326 expression were selected by the purposive sampling method and analyzed by the principles of Michel Foucault. The results of the study showed 3 categories of power in Thai expressions including 1) 888 (66.96%) Thai expressions related to power in society that can be categorized into 9 issues which were (1) careers, (2) communication, (3) transportation, (4) bribe, (5) persecution, (6) corruption, (7) Thai ways of life, (8) livelihood, and (9) life mottos; 2) 273 (20.58). Thai expression. related to power in cultures and traditions that can be categorized in to 6 issues which were (1) cultures and traditions, (2) religious believes, (3) superstition, (4) governance, (5) social stratification, and (6) rules of law; and 3)

165 (12.44%). Thai expressions related to power in people personalities that can be categorized into 2 issues which were (1) personalities and (2) social values.

Keywords: Strategies, Thai expression, Power

บทนำ

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ และสมบัติทางวัฒนธรรมไทยอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทยแสดงถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณี โลกทัศน์ และสุนทรียภาพ โดยบันทึกไว้เป็นวรรณคดีและวรรณกรรมอันล้ำค่า ภาษาไทยคือสมบัติของชาติ ที่ควรแก่การเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติตลอดไป ดังที่ วรวรรณ์ ศรียาภย์ (2556 : 137) กล่าวว่า ภาษาไทยที่เราใช้พูดและเขียนเพื่อการสื่อสารนั้นประกอบขึ้นด้วยหน่วยที่มีขนาดต่างๆ กัน โดยเริ่มจากขนาดเล็กสุดไปหาใหญ่สุด คือ เสียง พยางค์ คำ วลี ประโยค และสัมพันธ์สาร ดังนั้นหน่วยต่างๆ ของภาษาที่โยงไปสู่ความหมายเริ่มจากหน่วยคำและจากความหมายของคำหรือหลายๆ คำก็จะกลายเป็นสำนวนได้ทั้งสิ้น ซึ่ง วิจิตรน ภาณุพงศ์ และคณะ (2552) รวมถึง กาญจนา นาคสกุล (2549) และ วลียา ช่างขวัญยืน และคณะ (2549) ได้จำแนกโครงสร้างของภาษาที่ใช้เป็นสำนวน แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) สำนวนที่มีโครงสร้างเป็นคำ เช่น สำนวน “งูเห่า” มีโครงสร้างเป็นคำประสม 2) สำนวนที่มีโครงสร้างเป็นวลี เช่น สำนวน “นั่งเทียน” มีโครงสร้างเป็น กริยาวลี 3) สำนวนที่มีโครงสร้างเป็นประโยค เช่น สำนวน “กระต่ายตื่นตูม” มีโครงสร้างเป็นประโยคสามัญ การศึกษาในด้านสังคมศาสตร์เชื่อว่าภาษานั้นมีอำนาจ ดังที่ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2556 : 177-184) เสนอว่าในปัจจุบันมีการนำเอาวิธีการศึกษาภาษาด้วยวิธีการอื่นอันหลากหลาย มาใช้เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับการเมือง หรือกิจกรรมอื่นในสังคม นักทฤษฎีแนวหลังโครงสร้างนิยม ดังที่ฟูโกต์กล่าวถึงการเมืองของความรู้และอำนาจที่มาในรูปของความรู้และความจริง ในทัศนะของฟูโกต์ อาณันท์ กาญจนพันธุ์ (2555 : 72-78) กล่าวว่า อำนาจกับความรู้

ไม่สามารถมองแยกออกจากกันได้เพราะเมื่อมีความรู้แล้ว ความรู้นั้นจะมีอำนาจมาควบคุมคน เช่น ความรู้ในเรื่องเพศที่สอนว่า “อย่าซิงสุกก่อนห้าม” ที่มีลักษณะเป็นการชี้นำมิให้ประพฤติตนอยู่นอกกรอบของศีลธรรมโดยการมีเพศสัมพันธ์ก่อนเวลาอันควร

สำนวนไทยเป็นส่วนหนึ่งของภาษาที่มีลักษณะเฉพาะที่มีอิทธิพลต่อผู้ใช้ภาษาในวงกว้าง กล่าวคือมีลักษณะชี้นำให้คนนำไปประพฤติปฏิบัติโดยการสอนให้ทำ สอนให้ละเว้นหรือห้ามปราม สอนโดยใช้หลักของความเป็นจริง แสดงให้เห็นว่าสำนวนไทยนั้นมีอำนาจจึงเป็นประเด็นปัญหาที่ควรนำมาศึกษาที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจเพราะมีความสำคัญ และจำเป็นในการวิเคราะห์เพื่อจำแนกที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจตามบริบททางสังคม ซึ่งเป็นการช่วยให้สามารถทำความเข้าใจภาษาในแง่มุมทางสังคมศาสตร์ได้กระจ่างมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลวิธีประกอบสร้างสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้ ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยใช้ประชากรในการวิเคราะห์จากสำนวนไทยที่ปรากฏในเอกสารต่างๆ ที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ จำนวน 7,936 สำนวน มีเกณฑ์ในการคัดเลือกสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จากสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีลักษณะชี้นำทั้งที่มีลักษณะเป็นคำสั่งและห้ามปราม สามารถจำแนกเลือกกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 1,326 สำนวน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแต่มีการเพิ่มคำร้อยละ
2. การรวบรวมข้อมูล ศึกษาแหล่งข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ

3. การกำหนดประชากรการวิจัยเรื่องกลวิธีประกอบสร้างสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ คือ สำนวนเชิงอำนาจจำนวน 1,326 สำนวน ซึ่งคัดกรองจากข้อมูลสำนวนกลุ่มประชากร 7,936 สำนวน โดยใช้เกณฑ์ที่ปรับจากแนวคิดของ มิเชล ฟูกูต์ จากผลงานของ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2555 : 121-138) สามารถปรับใช้แนวคิดที่ว่า อำนาจ หมายถึง ภาษาที่ใช้ในการชี้นำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ใช้ภาษานำไปใช้ประพฤติปฏิบัติ ตาม โดยพิจารณาจากความหมายของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจเป็นหลัก ซึ่งอำนาจในที่นี้เกิดจากสำนวนไทยที่แสดงอำนาจโดยปรากฏคำที่มีลักษณะเป็นคำสั่งและเป็นการห้ามปราม หรือการเตือนในสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ

4. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล นำกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการจำแนกกลุ่มประชากรมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้กรอบแนวคิดของ ไชสิริ ปราโมช ณ อยุธยา (2529) และ อริยานุวัตน สมารถกุล (2550) เพื่อทำการวิเคราะห์ที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ โดยกำหนดกรอบหัวข้อไว้ 3 ประเด็น คือ 1) สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากความเป็นไปในสังคม 2) สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม และประเพณี 3) สำนวนไทยเพื่อ

เชิงอำนาจที่มีที่มาจากอุปนิสัย และความประพฤติ

5. เสนอผลการวิจัยแบบพรรณานาวิเคราะห์ และเชิงปริมาณ

สรุปผลการวิจัย

1. สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากความเป็นไปในสังคม

สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจนั้นมีที่มาจาก การนำเอาบริบททางสังคมมาเป็นกรอบในการสร้างสำนวน หรือเป็นมูลเหตุที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ ไชสิริ ปราโมช ณ อยุธยา (2529 : 88) และอริยานุวัตน สมารถกุล (2550 : 105) เสนอว่า สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากความเป็นไปในสังคม หมายถึง สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจหมายถึงเกี่ยวข้องกับเรื่องต่างๆ ของสังคม อาจเกี่ยวกับหน้าที่การงาน การติดต่อสื่อสาร การคมนาคม การติดสินบน การกลั่นแกล้ง ทฤษฎศดโกง การดำรงชีวิตของคนในสังคมทั่วไป การทำมาหากิน และข้อคิดเตือนใจต่างๆ เกี่ยวกับการดำรงชีวิต รวมทั้งสิ้น 9 ประเด็น สามารถเสนอข้อมูลเชิงปริมาณได้ดังนี้

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากความเป็นไปในสังคม

ลำดับ	สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากความเป็นไปในสังคม	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
1	สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากหน้าที่การงาน	57	4.29	
2	สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากติดต่อสื่อสาร	36	2.71	
3	สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากคมนาคม	2	0.15	
4	สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากติดสินบน	16	1.20	
5	สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากกลั่นแกล้ง	65	4.90	
6	สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากทฤษฎศดโกง	116	8.74	
7	สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากดำรงชีวิตของคนทั่วไปในสังคม	54	4.07	
8	สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากทำมาหากิน	16	1.20	
9	สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากข้อคิดเตือนใจต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิต	526	39.66	

จากตาราง 1 สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจนอกจากที่เสนอมาแล้วข้างต้นยังสามารถจำแนกให้ละเอียดลึกลงไปได้อีกต่อไป

1.1 สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับความเป็นไปในสังคมด้านหน้าที่การงาน

สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากบริบททางสังคมสามารถจำแนกได้ตามที่เสนอมาแล้วข้างต้น นอกจากนี้ที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่เกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม ด้านหน้าที่การงาน หมายถึง สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีความเกี่ยวข้องกับหน้าที่การงาน การปฏิบัติงาน ของบุคคลทั่วไปในสังคม สามารถจำแนกออกได้เป็น 7 ประเด็น คือ สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่เกี่ยวกับความเป็นไปในสังคมด้านหน้าที่การงานที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ ความสามารถในการทำงาน การบริหารงาน การดำรงตำแหน่ง การโอนย้ายตำแหน่ง ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ความเป็นธรรมในการปฏิบัติงาน อาทิ สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ งอมืองอเท้า หมายถึง เกียจคร้าน, ไม่สนใจชวนช่วยทำงาน

1.2 สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม ด้านการติดต่อสื่อสาร

ที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่เกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม ด้านการติดต่อสื่อสาร หมายถึง สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อสื่อสารของบุคคลรวมทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชนผ่านช่องทางต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร สามารถจำแนกออกได้เป็น 4 ประเด็น คือ การระงับคำพูดในการเจรจา การเจรจาเพื่อประสานงาน การเจรจาที่ขาดความน่าเชื่อถือ และการเจรจาเพื่อสื่อสารอารมณ์ อาทิ สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ นกแก้วนกขุนทอง หมายถึง พูดอย่างไม่รู้ความหมาย

1.3 สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม ด้านการคมนาคม

ที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่เกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม ด้านการคมนาคม การคมนาคม หมายถึง การติดต่อไปมาถึงกัน หรือการสื่อสาร สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจในกลุ่มนี้ปรากฏข้อมูลค่อนข้างน้อย อาทิ สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ ระวังระไวที่ไปมา หมายถึง ระวังระมัดระวังเวลาจะเดินทางไปไหนมาไหน

1.4 สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม ด้านการตัดสินบน

ที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่เกี่ยวกับ

ความเป็นไปในสังคม ด้านการตัดสินบน สิบบน หมายถึง ทรัพย์สินหรือสิ่งของที่จะให้เป็นเครื่องบูชาคุณหรือตอบแทน ผู้ที่จะช่วยให้สำเร็จตามประสงค์ สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจในกลุ่มนี้มีความหมายส่อโน้มนำไปในด้านลบ โดยความหมายมุ่งแสดงถึงการให้อามิสสินจ้างให้ได้มาโดยผลประโยชน์อันมิชอบ ขัดต่อหลักกฎหมายและศีลธรรมอันดี สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเด็น คือ การตัดสินบนเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว การตัดสินบนเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง อาทิ สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ หยอดน้ำมัน หมายถึง ให้เงิน หรือให้สิ่งของเป็นสินน้ำใจ

1.5 สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม ด้านการกลั่นแกล้ง

ที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่เกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม ด้านการกลั่นแกล้ง กลั่นแกล้ง หมายถึง หาความไม่ดีใส่ให้ หาอุบายให้ร้ายด้วยวิธีต่างๆ หรือแกล้งใส่ความ สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจกลุ่มนี้มีจุดประสงค์ในการสร้างความเดือดร้อนเสียหายให้กับผู้อื่น ด้วยเจตนาอันเป็นทุจริต สามารถจำแนกออกได้เป็น 6 ประเด็น คือ การขัดขวางผลประโยชน์ การเปิดเผยความลับ การก่อวินาศกรรมให้เกิดความเดือดร้อน การมุ่งร้ายด้วยเจตนาทุจริต การกระทำนอกเหนือกติกา และการยุยงให้เกิดความแตกแยก อาทิ สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ ขวางทางปิ่น หมายถึง เข้าไปขัดขวางผลประโยชน์ของผู้อื่น

1.6 สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม ด้านการทรยศคดโกง

ที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่เกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม ด้านการทรยศคดโกง ทรยศ หมายถึง คิดร้ายต่อผู้มีอุปการะ สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจกลุ่มนี้ แสดงให้เห็นถึงเจตนาทุจริต รวมถึงการกระทำที่เป็นการทรยศคดโกงทั้งต่อตัวบุคคลองค์กรและประเทศชาติ สามารถจำแนกออกได้เป็น 6 ประเด็น คือ ประพฤติตนนอกแบบแผนหรือเนรคุณ การแสวงผลประโยชน์โดยมิชอบ การทรยศหักหลัง การเอารัดเอาเปรียบ การหลอกลวง และการฉ้อราษฎร์บังหลวง อาทิ สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจเกลือกเป็นหนอน หมายถึง คนในพวกเดียวกันคิดทรยศ

1.7 สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม ด้านการดำรงชีวิตของคนทั่วไปในสังคม

ที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม ด้านการดำรงชีวิตของคนทั่วไปในสังคม หมายถึง สำนวนที่มีที่มาจากกรดำรงชีวิตในสังคมของคนไทยโดยทั่วไป ซึ่งเกี่ยวกับการทำมาหากิน ที่ขึ้นอยู่กับธรรมชาติรวมถึงวิถีชีวิตโดยทั่วไป สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจในกลุ่มนี้ความหมายจะกระจายในลักษณะกว้าง สามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ประเด็น คือ ฐานะทางสังคม การทำงานโดยทั่วไป และการดำเนินชีวิตโดยทั่วไป อาทิ สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ โคนต้นไม้ทำนาหมายถึงยอมเสียสิ่งที่มีความสำคัญไปบางส่วน

1.8 สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากเกี่ยวกับความเป็นไปในสังคม ด้านการทำมาหากิน

ที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากเกี่ยวกับความเป็นไปในด้านการทำมาหากิน หมายถึง สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน ด้วยการประกอบสัมมาอาชีพต่างๆ การใช้เครื่องมือให้เหมาะสมกับอาชีพ การใช้คนให้เหมาะสมกับงาน สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเด็น คือ การประกอบอาชีพ คุณลักษณะที่ควรปฏิบัติในการทำงาน อาทิ สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ ตื่นเที่ยงให้สร้างสวนมะพร้าว ตื่นเช้าให้สร้างสวนยาง หมายถึง ให้ประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับอุปนิสัยของตน

1.9 สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากเกี่ยวกับความเป็นไปในสังคมด้านข้อคิดข้อเตือนใจต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิต

ที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากเกี่ยวกับความเป็นไปในสังคมด้านข้อคิดข้อเตือนใจต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิต หมายถึง ข้อคิด ข้อเตือนใจต่างๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา แต่เป็นการนำความรู้

ประสบการณ์ แง่คิด มุมมองและภูมิปัญญาท้องถิ่น นำเสนอผ่านการใช้ภาษาอย่างมีชั้นเชิง สามารถจำแนกออกได้เป็น 15 ประเด็น คือ การวางตัวในครอบครัว การวางตัวในสังคม การรู้เท่าทันคน การศึกษาหาความรู้ การรู้จักประมาณตน การประหยัลดค้อม ชื่อเสียงและเกียรติยศ การคบคน การเตรียมความพร้อม ความรอบคอบในการตัดสินใจ ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ การรักษาสงวนตัว การเอาตัวรอด การรู้คุณค่าของบุคคล หรือสิ่งของที่มีอยู่ อาทิ สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ การให้เป็นยารัก ตระหนี่นั้นักเป็นยาขิง หมายถึง การให้ช่วยสร้างมิตร

2. สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากเกี่ยวกับวัฒนธรรม และประเพณี

สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจนั้นมีที่มาจากกรนำเอาบริบททางสังคมมาเป็นกรอบในการสร้างสำนวน หรือเป็นมูลเหตุที่มาจากสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ ไชสิริปราโมช ณ อยุธยา (2529 : 88) และอริยานุวัตร สมายกุล (2550 : 112) เสนอว่า สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจมีที่มาจากเกี่ยวกับวัฒนธรรม และประเพณี หมายถึง สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีความหมายเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อทางศาสนา ไสยศาสตร์ การปกครองตน การแบ่งชนชั้นของคนในสังคม รวมถึงหลักกฎหมาย ที่อาจนำมาเป็นต้นเค้าของสำนวนไทย

สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจมีที่มาจากเกี่ยวกับวัฒนธรรม และประเพณี สามารถจำแนกออกได้ 6 ประเด็น คือ สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจมีที่มาจากวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อทางศาสนา ไสยศาสตร์ การปกครองคน การแบ่งชนชั้น และหลักกฎหมาย สามารถเสนอข้อมูลเชิงปริมาณได้ดังนี้

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากวัฒนธรรมประเพณี

ลำดับ	สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากวัฒนธรรมประเพณี	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
1	วัฒนธรรมประเพณี	42	3.16	
2	ความเชื่อทางศาสนา	101	7.61	
3	ไสยศาสตร์	5	0.37	
4	การปกครองคน	80	6.03	
5	การแบ่งชนชั้น	18	1.35	
6	หลักกฎหมาย	27	2.03	

จากตาราง 2 ส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจนอกจากที่เสนอมาแล้วข้างต้นยังสามารถจำแนกให้ละเอียดลึกกลงไปได้ดังต่อไปนี้

2.1 ส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ด้านวัฒนธรรมประเพณี

ส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ด้านวัฒนธรรมประเพณี หมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามถือเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สืบทอดนับจากอดีตถึงปัจจุบันสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ประเด็น คือ การมีมารยาท การมีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโส และการประพฤติตามแบบแผนประเพณี อาทิ ส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจ ไปลามาไหว้ หมายถึง ไปไหนมาไหนให้รู้จักมีสัมมาคารวะต่อเจ้าของสถานที่

2.2 ส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ด้านความเชื่อทางศาสนา

ที่มาของส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ด้านความเชื่อทางศาสนา หมายถึง ความเชื่อทางศาสนาโดยเฉพาะพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาหลักประจำชาติไทย สามารถจำแนกออกได้เป็น 4 ประเด็น คือ กฎแห่งกรรม ชาตค, พุทธทำนายความเชื่อเรื่องอานิสงส์ของการทำบุญ และประเพณีทางศาสนา อาทิ ส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจ เห็นกงจักรเป็นดอกบัวหมายถึง เห็นผิดเป็นชอบ

2.3 ส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ด้านไสยศาสตร์

ที่มาของส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ด้านไสยศาสตร์ หมายถึง ความเชื่อที่เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาภูติผีปีศาจ ความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อที่มีมาก่อนที่จะได้รับ อิทธิพลของพระพุทธศาสนา อาทิ ส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจ คนตีผีคุ้ม หมายถึง คนทำดี ซื่อสัตย์ ย่อมไม่ได้รับอันตรายจากการกลั่นแกล้งของคนอื่น

2.4 ส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ด้านการปกครองคน

ที่มาของส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ด้านการปกครองคน หมายถึง

ถึง วิธีการปกครองผู้อยู่ในอำนาจซึ่งต้องอาศัยเหตุผลและหลักการเรื่องการปกครองคนทั้งที่อยู่ในสายการบังคับบัญชาและบุคคลในครอบครัว สามารถจำแนกออกเป็น 4 ประเด็น คือ การวางตัวของผู้ใหญ่หรือผู้บริหาร การวางตัวของผู้น้อยหรือผู้ใต้บังคับบัญชา การปกครองคนและการสอนคนในปกครองและครอบครัว อาทิ ส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจ เป็นปลาใหญ่อย่ากินปลาเล็ก หมายถึง คนที่มีอำนาจวาสนาสูงอย่าเบียดเบียนคนด้อยวาสนา

2.5 ส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ด้านการแบ่งชนชั้น

ที่มาของส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ด้านการแบ่งชนชั้น หมายถึง ลักษณะการแสดงอำนาจของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า หากเป็นส่วนเก่ามักเกี่ยวข้องกับระบบศักดินา แต่หากเป็นส่วนใหม่มักเกี่ยวข้องกับผู้มีอำนาจในสังคม กล่าวคือ ผู้ที่มีฐานะหรืออำนาจมีหน้าที่สำคัญ รวมถึงผู้ที่มีอำนาจทางด้านการเงิน จำแนกออกได้เป็น 4 ประเด็น คือ บุคคลที่มีฐานะสูงในสังคม บุคคลที่มีฐานะต่ำในสังคม และการแสดงอำนาจ อาทิ ส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจ สิบพ่อค้าไม่เท่าพระยาเลี้ยง หมายถึง พ่อค้าหลายคนเลี้ยงก็สู้ขุนนางผู้ใหญ่คนเดียวเลี้ยงไม่ได้, อาชีพค้าขายสู้รับราชการไม่ได้

2.6 ส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ด้านหลักกฎหมาย

ที่มาของส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ด้านหลักกฎหมายหมายถึง กฎเกณฑ์ที่ผู้มีอำนาจตราขึ้นเพื่อใช้บังคับบุคคลให้ปฏิบัติตามเป็นการทั่วไป ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามย่อมได้รับผลร้าย กฎหมายอาจตราขึ้นเพื่อกำหนดระเบียบแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างบุคคลกับรัฐเพื่อใช้ในการบริหารประเทศ กฎหมายอาจเกิดจากจารีตประเพณีอันเป็นที่ยอมรับนับถือกันก็ได้ จำแนกออกได้เป็น 3 ประเด็น คือ กระบวนการยุติธรรม การเลือกตั้ง และข้อกฎหมาย อาทิ ส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจ ตั้งศาลเตี้ยหมายถึง ตัดสินคดีโดยพลการ

3. ส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจมีที่มาเกี่ยวกับอุปนิสัย และความประพฤติ

ส่วนคนไทยเพื่อเชิงอำนาจนั้นมีที่มาจาก การนำ

เอาบริบททางสังคมมาเป็นกรอบในการสร้างสำนวน หรือเป็นมูลเหตุที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ ไซสิริปราโมช ณ อยุธยา (2529 : 88) และอริยานุวัตน์ สมายกุล (2550 : 118) เสนอว่า สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจมีที่มาจากอุปนิสัย และความประพฤติ หมายถึง สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีความหมายเกี่ยวกับนิสัยใจคอ ความประพฤติของคนทั่วไป ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล

ซึ่งอาจเป็นการพูด ความคิด ความรู้สึก หรือพฤติกรรมที่แปลกแยกออกไปจากคนอื่นในสังคม

สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจมีที่มาจากเกี่ยวกับวัฒนธรรม และประเพณี สามารถจำแนกออกได้ 2 ประเด็น คือ อุปนิสัย นิสัยใจคอ และความประพฤติของคนทั่วไปในสังคม สามารถเสนอข้อมูลเชิงปริมาณได้ดังนี้

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากอุปนิสัย และความประพฤติ

ลำดับ	สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากอุปนิสัย และความประพฤติ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
1	อุปนิสัย นิสัยใจคอ	57	4.29	
2	ความประพฤติของคนทั่วไปในสังคม	108	8.14	

จากตาราง 3 สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจนอกจากที่เสนอมมาแล้วข้างต้นยังสามารถจำแนกให้ละเอียดลึกลงไปได้อีกต่อไปนี้

3.1 สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากอุปนิสัย และความประพฤติ ด้านอุปนิสัย นิสัยใจคอ

ที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากอุปนิสัย และความประพฤติด้านอุปนิสัย นิสัยใจคอ หมายถึง การแสดงออกของบุคคลเน้นที่พฤติกรรม การพูดและการคิด ที่แสดงออกมาให้เห็นถึงอุปนิสัยหรือนิสัยใจคอของบุคคลนั้นๆ รวมถึงเรื่องแปลกๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม จำแนกออกได้เป็น 3 ประเด็น คือ การแสดงอุปนิสัยใจคอผ่านการคิด การแสดงอุปนิสัยใจคอผ่านการพูด และลักษณะอุปนิสัยใจคอของบุคคลเฉพาะกลุ่ม อาทิ สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ หมายเห่าใบตองแห้ง หมายถึง คนที่เก่งแต่พูด

3.2 สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากอุปนิสัย และความประพฤติ ด้านความประพฤติของคนทั่วไปในสังคม

ที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีที่มาจากอุปนิสัย และความประพฤติ ด้านความประพฤติของคนทั่วไป หมายถึง ความประพฤติของคนทั่วไปในสังคม สำนวนไทยเชิงอำนาจในกลุ่มนี้มุ่งเน้นไปที่การกระทำของบุคคล จำแนกออกได้เป็น 5 ประเด็น คือ ด้านการใช้จ่าย ด้านการแสดงความรู้ความสามารถ ด้านการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ด้านการวางตัวในสังคม และ

ด้านการแสดงถึงความรับผิดชอบ อาทิ สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจ กอดแข้งกอดขา หมายถึง ประจบประแจง

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่ทำการศึกษาวเคราะห์จากบริบททางสังคมโดยจำแนกออกได้ 3 ประเด็น คือ 1) ที่มาจากความเป็นไปในสังคม 2) ที่มาจากวัฒนธรรมและประเพณี 3) ที่มาจากอุปนิสัยและความประพฤติ โดยศึกษาวเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่างของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจที่มีลักษณะเป็นการชี้แนะสอนให้ทำ สอนให้ละเว้นหรือห้ามปรามเพื่อเป็นแนวปฏิบัติของคนทั่วไปในสังคม อีกทั้งแสดงให้เห็นถึงอำนาจของภาษาที่ปรากฏในสำนวนไทยอย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผล

สำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจเมื่อวิเคราะห์ที่มาตามบริบททางสังคมแล้ว พบว่าการทำความเข้าใจที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจความหมายของแต่ละสำนวนก่อนจึงจะสามารถวิเคราะห์ เพื่อจำแนกกลุ่มที่มาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ที่มาจากความเป็นไปในสังคม 2) ที่มาจากวัฒนธรรมและประเพณี 3) ที่มาจากอุปนิสัยและความประพฤติ สอดคล้องกับ ฐิติวัฒน์ จตุริธวงศ์ (2546) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ลักษณะและภาพสะท้อนจากสำนวนไทย ผลการวิจัยพบว่า สำนวนไทยมีที่มา 8 ด้าน คือ สำนวนที่เกิดจากธรรมชาติ การกระทำ ศาสนา

อวัยวะในร่างกาย การละเล่น นิยาย นิทาน วรรณคดี และ ประเพณีความเชื่อ นอกจากนี้ เครือรัตน์ ฤทธิเดช (2540) ศึกษาวิจัยเรื่อง ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาไทยถิ่นใต้ ตำบลเครียะ อำเภอรอนด ผลการวิจัยพบว่าที่มาของ สำนวนไทย พบว่ามี 2 ลักษณะ คือ 1) สำนวนไทยที่มาจากธรรมชาติ จำแนกเป็น สำนวนที่มาจากพืช สัตว์ คน และปรากฏการณ์ธรรมชาติ 2) สำนวนที่มาจากวัฒนธรรม จำแนกเป็น วัฒนธรรมด้านประเพณี ศาสนา ความเชื่อ การละเล่น ศิลปะการแสดงพื้นเมือง ที่อยู่อาศัย การแต่งกาย การบริโภค สิ่งของเครื่องใช้ และค่านิยม จะเห็นได้ว่าการ ศึกษาที่มาของสำนวนไทยเพื่อเชิงอำนาจมีความสอดคล้อง กับผลการวิจัยที่เสนอแนวคิดไปในทิศทางเดียวกัน

สำนวนไทยเป็นส่วนหนึ่งของภาษาที่มีลักษณะ เฉพาะที่มีอิทธิพลต่อผู้ใช้ภาษาในวงกว้าง กล่าวคือมี ลักษณะชี้้นำให้คนนำไปประพฤติปฏิบัติโดยการสอนให้ทำ

สอนให้ละเว้นหรือห้ามปราม สอนโดยใช้หลักของความ เป็นจริง แสดงให้เห็นว่าสำนวนไทยนั้นม้อานาจ อำนันท กายจนพนธ์ (2555 : 72-78) กล่าวว่า อำนาจกับความรู้ ไม่สามารถมองแยกออกจากกันได้เพราะเมื่อมีความรู้แล้ว ความรู้นั้นจะมีอำนาจมาควบคุมคน เช่น ความรู้ในเรื่อง เพศที่สอนว่า “เกิดเป็นหญิงยากยิ่งจะไว้ตัว” ที่มีลักษณะ เป็นการชี้นำให้ประพฤติตนอยู่นอกกรอบของศีลธรรม เพื่อเป็นการเตือนสติให้ผู้หญิงรู้จักกนวลสงวนตัว

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาที่มาของสำนวนไทยตามแนวคิด เรื่อง ศัพท์สันนิษฐาน และนิรุกติศาสตร์อย่างเป็นระบบ
2. ควรมีการศึกษาที่มาโดยใช้วิธีการทาง ภาษาศาสตร์เชิงประวัติมาใช้ในการวิเคราะห์ อาทิ การ สืบสร้างคำ

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา นาคสกุล. (2549). “คำประสม คำประสม และคำซ้ำ-คำซ้อน”. ใน **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2 :**

คำ การสร้างคำ และการยืมคำ. กรุงเทพฯ : สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

ไชสิริ ปราโมช ณ อยุธยา. (2529). **การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำและความหมายของสำนวนไทย.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

เครือรัตน์ ฤทธิเดช. (2540). **ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาไทยถิ่นภาษาใต้ ตำบลเครียะ อำเภอรอนด**

จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2556). **ภาษากับการเมือง/ความเป็นการเมือง (พิมพ์ครั้งที่ 2).** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.

ฐิติวัฒน์ จตุรวิวงศ์. (2546). **การวิเคราะห์ลักษณะและภาพสะท้อนจากสำนวนไทย.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

วรวรรณ ศรียาภัย. (2556). **ภาษาศาสตร์ภาษาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2).** นนทบุรี : สัมปัญญะ.

วัลยา ข้างขวัญยืน และคณะ. (2549). **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2 : คำ การสร้างคำและการยืมคำ.** กรุงเทพฯ : สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

วิจิตร ภาษพงศ์ และคณะ. (2552). **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 3 : ชนิดของคำ วลี ประโยค และสัมพันธ์สาร.** กรุงเทพฯ : องค์การคำของ สกสค.

อริยานุวัฒน์ สมารถกุล. (2550). **การเปลี่ยนแปลงสำนวนไทยในพจนานุกรมไทย.** วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม: อานันท์ กาญจนพนธ์. (2555). **คิดอย่างมีเซล ฟุโกต์ คิดอย่างวิพากษ์ (พิมพ์ครั้งที่ 2).** เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.